

**CERCETĂRI PRIVIND IMPACTUL ADERĂRII
LA UNIUNEA EUROPEANĂ ASUPRA
EVOLUȚIEI EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE
DIN ȚARA NOĂSTRĂ**

STUDIU DE CAZ JUDEȚUL OLT

*Dedic această carte soției mele Liliana și copiilor,
Alexandru și Cosmina*

Dr. Ec. AURELIAN BULIGA

**CERCETĂRI PRIVIND IMPACTUL ADERĂRII
LA UNIUNEA EUROPEANĂ ASUPRA
EVOLUȚIEI EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE
DIN ȚARA NOĂSTRĂ**

STUDIU DE CAZ JUDEȚUL OLT

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2020

Colecția PĂMÂNTUL - CASA NOASTRĂ

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban
Imaginile de pe coperta 1 sunt din arhiva personală a autorului

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BULIGA, AURELIAN

Cercetări privind impactul aderării la Uniunea Europeană asupra evoluției exploatașilor agricole din țara noastră : studiu de caz - județul Olt / Aurelian Buliga. - București : Editura Universitară, 2020

Conține bibliografie
ISBN 978-606-28-1058-0

63

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062810580

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2020
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021.315.32.47
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021.315.32.47 / 07217 CARTE / 0745.200.357
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

Lucrarea de față reprezintă teza de doctorat susținută public la data de 1.08.2019 și pentru care autorul a obținut titlul de „Doctor în Agronomie” (Ordinul Ministrului Educației Naționale nr. 3122/29.01.2020).

CUPRINS

INTRODUCERE	9
<i>Partea I: STUDIU BIBLIOGRAFIC</i>	11
CAPITOLUL I. ANALIZA EVOLUȚIEI EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE	12
1.1. Principiile și particularitățile de bază ale politicii UE privind exploatațiile agricole în contextul dezvoltării rurale	12
1.2. Realizări ale PAC și impactul asupra exploatațiilor agricole europene	13
1.2.1. Evoluția dimensiunii exploatațiilor agricole	14
1.2.2. Analiza forței de muncă din agricultura Uniunii Europene.....	15
1.2.3. Analiza unor indicatori ai agriculturii Uniunii Europene	16
1.3. Viitorul politicii agricole comunitare	18
CAPITOLUL II. STADIUL CERCETĂRILOR PRIVIND IMPACTUL FONDURILOR EUROPENE ASUPRA EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE	20
2.1. Stadiul cercetărilor privind impactul fondurilor europene asupra exploatațiilor agricole	21
2.2. Indicatori de evaluare a impactului fondurilor europene asupra exploatațiilor agricole	23
2.2.1. Concepte privind analiza de impact a fondurilor europene asupra exploatațiilor agricole.....	24
2.2.2. Indicatori statistici de analiză a impactului fondurilor europene asupra exploatațiilor agricole.....	25
2.3. Metoda chestionarului de analiză a impactului fondurilor europene asupra exploatațiilor agricole	26
2.3.1. Scurtă prezentare a zonelor supuse cercetării.....	26
2.3.2. Chestionarul în analiza impactului fondurilor europene asupra dezvoltării exploatațiilor agricole.....	35
2.3.3. Analiza și caracterizarea respondenților în funcție de zona geografică și nivelul de pregătire	38
	5

Partea a II-a: CERCETĂRI PROPRII..... 41

CAPITOLUL III. ANALIZA IMPACTULUI ADERĂRII LA UNIUNEA EUROPEANĂ ASUPRA EVOLUȚIEI EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE LA NIVELUL REGIUNII DE DEZVOLTARE SUD-VEST OLTENIA..... 43

3.1. Scurtă prezentare generală a regiunii Sud-Vest Oltenia și a județului Olt.....	43
3.1.1. Scurtă prezentare a condițiilor naturale din Regiunea Sud-Vest Oltenia.....	44
3.1.2. Analiza forței de muncă din Regiunea Sud-Vest Oltenia	46
3.1.3. Identificarea principalelor probleme în desfășurarea activităților din exploatații	47
3.2. Percepția asupra metodologiei și a surselor de informare în depunerea și câștigarea proiectelor	49
3.2.1. Identificarea surselor de informare în depunerea și câștigarea proiectelor	49
3.2.2. Evaluarea opiniilor referitoare la managementul programelor de finanțare și influențele sociale ale acestora.....	50
3.2.3. Evaluarea demersului de depunere și derulare a proiectelor europene.....	56
3.3. Impactul fondurile atrase de Regiunea de dezvoltare Sud-Vest Oltenia asupra dezvoltării producției agricole vegetale și animale	57
3.3.1. Necesitatea acordării de fonduri de către Uniunea Europeană pentru modernizarea exploatațiilor agricole.....	58
3.3.2. Condițiile de acordare de fonduri pentru fermieri în țara noastră pentru modernizarea exploatațiilor agricole.....	58
3.3.3. Indicatori ce caracterizează producția vegetală din Regiunea de dezvoltare Sud-Vest Oltenia.....	63
3.3.4. Indicatori ce caracterizează producția animalieră în Regiunea de dezvoltare Sud-Vest Oltenia.....	65
3.4. Percepția privind impactul proiectelor de modernizare a exploatațiilor agricole asupra managementului logistic al exploatațiilor.....	70
3.4.1. Analiza activității de aprovizionare a exploatațiilor și comercializare a producției în funcție de suprafața exploatată	70
3.4.2. Analiza activității de aprovizionare a exploatațiilor și comercializare a producției în funcție de profilul fermei.....	73
3.4.3. Analiza activității de aprovizionare a exploatațiilor și comercializare a producției în funcție de zona geografică.....	75
3.4.4. Analiza gradului de asociere cu alți producători agricoli.....	78

3.5. Impactul fondurilor atrase de Regiunea de dezvoltare Sud-Vest Oltenia asupra instalării tinerilor fermieri	81
3.5.1. Necesitatea acordării de fonduri de către Uniunea Europeană pentru instalarea tinerilor fermieri.....	81
3.5.2. Condițiile necesare pentru acordarea de fonduri pentru instalarea tinerilor fermieri.....	82
3.5.3. Indicatori ce caracterizează instalarea tinerilor fermieri	84
3.6. Impactul fondurilor atrase de Regiunea de dezvoltare Sud-Vest Oltenia pentru protecția mediului	85
3.6.1. Necesitatea acordării de fonduri de către Uniunea Europeană pentru protecția mediului.....	85
3.6.2. Condiții necesare pentru acordarea de fonduri pentru protecția mediului.....	86
3.6.3. Indicatori ce caracterizează protecția mediului în țara noastră și în unele țări europene	87
3.7. Percepția privind impactul proiectelor finanțate asupra îmbunătățirii condițiilor de mediu	91

CAPITOLUL IV. ANALIZA IMPACTULUI FONDURILOR ATRASE DE ȚARA NOASTRĂ ȘI DE REGIUNEA DE DEZVOLTARE SUD-VEST OLTENIA ASUPRA REZULTATELOR TEHNICO-ECONOMICE ȘI SOCIALE ALE AGRICULTURII ȘI DEZVOLTĂRII RURALE.....

	94
4.1. Principalii indicatori ce caracterizează dezvoltarea agriculturii din Regiunea de dezvoltare Sud-Vest Oltenia, din țara noastră și din unele țări europene	94
4.1.1. Impactul asupra structurii exploatațiilor agricole.....	95
4.1.2. Impactul asupra producțiilor medii la principalele culturi	96
4.1.3. Valoarea producțiilor totale și la hectar	100
4.1.4. Impactul asupra comerțului de produse agroalimentare.....	101
4.2. Percepția privind impactul proiectelor finanțate asupra îmbunătățirii activităților din exploatațiile agricole	102
4.2.1. Impactul proiectelor finanțate în creșterea indicatorilor tehnici, calitativi și asupra productivității exploatațiilor.....	103
4.2.2. Impactul proiectelor finanțate asupra forței de muncă, în funcție de zona geografică.....	105
4.2.3. Impactul proiectelor finanțate asupra forței de muncă, în funcție de suprafața agricolă a exploatației.....	108
4.2.4. Impactul proiectelor finanțate asupra forței de muncă, în funcție de profilul fermei	110

4.2.5. Impactul proiectelor finanțate asupra îmbunătățirii nivelului de trai ...	112
4.2.6. Impactul proiectelor finanțate asupra indicatorilor economici.....	113
4.2.7. Analiza impactului asupra gradului de satisfacție al activității desfășurate	116
4.2.8. Identificarea principalelor probleme în desfășurarea activităților din exploatații și testarea legăturilor între problemele identificate și suprafața exploatată.....	122
4.2.9. Identificarea principalelor probleme în desfășurarea activităților din exploatații și testarea legăturilor între problemele identificate și profilul exploatației	124
4.3. Politicile agricole comune de dezvoltare a agriculturii și a zonelor rurale	126
4.3.1. Analiza productivității muncii	127
4.3.2. Analiza gradului de urbanizare	128
4.3.3. Indicatori ai nivelului de trai.....	129
4.4. Percepția privind dezvoltarea exploatațiilor agricole și a zonelor rurale	131
4.4.1. Perspective de dezvoltare a exploatației agricole.....	131
4.4.2. Perspective de dezvoltare rurală.....	136
CAPITOLUL V. CONCLUZII ȘI PROPUNERI.....	141
BIBLIOGRAFIE.....	150
ANEXE	156
LISTĂ TABELE.....	156
LISTĂ FIGURI	161
LISTĂ ACRONIME/ABREVIERI.....	162
TABELE DETALIAȚE.....	163

INTRODUCERE

Așteptările de la agricultură, după anul 1989, au fost multiple. De la o agricultură centralizată care era orientată către export pentru a achita sumele necesare investițiilor din economia națională, populația aștepta dezvoltarea unei agriculturi care să poată să răspundă cerințelor interne ale populației de produse agro alimentare. Schimbările structurale ce au avut loc, în special prin restituirea suprafețelor agricole, celor cărora le-au aparținut înainte de colectivizare (Legea 18/1991), dar și prin distrugerea fabricilor din industria de prelucrare, a grajdurilor, a sistemelor de irigații, a rețelei de piață internă și externă, a Băncii Agricole etc., au făcut ca, din anul 2000, întreaga zootehnie și industrie de procesare a producției agricole să se ajungă în paragină.

Studiul și-a propus să analizeze impactul aderării - prin investiții ce au fost și sunt efectuate în agricultură, prin experiența țărilor dezvoltate din punct de vedere agricol - asupra organizării producției și a muncii, asupra rezultatelor de producție și economice, asupra nivelului de trai al țărânului.

În ultimii 20 de ani, agricultura României a beneficiat de trei programe: Programul SAPARD, în perioada 2000-2006, în valoare de 1.417.827.412 euro, cu un număr de 4931 proiecte; PNDR, în perioada 2006-2013, în valoare de 7.034.337.440 euro cu un număr de 95.993 proiecte și PNDR, în perioada 2014-2020, în valoare de 8.127.996.402 euro.

Obiectivele acestor programe au fost generoase pentru măsuri de dezvoltare a agriculturii și pentru creșterea nivelului de trai al țăranilor. Astfel, Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) 2007-2013 este un program ce a respectat liniile de dezvoltare rurală strategice ale Uniunii Europene și care, în primul rând, a avut în vedere să îmbunătățească echilibrul dintre dezvoltarea economică și folosirea durabilă a resurselor naturale, menținerea și creșterea atractivității zonelor rurale - acestea fiind elemente de bază în diversificarea activităților economice (*Glogovețan, 2014*). Dezvoltarea economică durabilă, viabilă sau sustenabilă este o modalitate de dezvoltare economică în cadrul căreia există obiectivul ca, prin satisfacerea prezentelor cerințe de consum, să nu se prejudicieze sau să se compromită cerințele generațiilor viitoare (*Mocanu, 2015*).

Cu toate că aceste obiective au fost generoase, atingerea lor a fost departe de nivelurile stabilite. În afara creșterii nivelului producțiilor medii la culturile de câmp, celelalte sectoare nu s-au putut reface ci, din contră, a continuat degradarea acestora,

cum ar fi: scăderea efectivelor de animale; scăderea suprafețelor de pomi fructiferi și viță-de-vie, de sere de legume; închiderea sau distrugerea în întregime a abatoarelor, a fabricilor de conserve, a fabricilor de zahăr; distrugerea fabricilor de tractoare și mașini agricole; migrația tineretului rural în Europa Occidentală; îmbătrânirea populației rurale; creșterea exporturilor de produse agricole primare și a importurilor de produse agroalimentare prelucrate; înstrăinarea terenurilor agricole. Se consideră că principalul motiv al eșecului obiectivelor pe care Programele și le-au propus, a fost slaba absorbție a banilor Uniunii, atât pentru programele de fonduri structurale, cât și pentru fondurile de la agricultură. În perioada de programare, acestea au la bază lipsa viziunii de dezvoltare, o calitate slabă a proiectelor și birocrăția excesivă (*Lucian, 2015*).

Pentru aceste programe, studiile de impact evidențiază efectul pozitiv al investițiilor asupra revitalizării zonele rurale (pieței muncii) prin crearea / menținerea de noi locuri de muncă, dar și faptul că Programul SAPARD singur nu a reușit să oprească migrarea din zonele rurale - care a scăzut în șapte ani (2002-2009) cu aproximativ 5,2% din populație - însă a ajutat la limitarea acestui fenomen (*Ecosfera, 2011*).

În încheierea introducerii doresc să adresez mulțumiri soției și copiilor mei, Alexandru și Cosmina, care au fost privați de o parte din timpul ce li se cuvenea, pentru a putea elabora prezenta lucrare.

Autorul

PARTEA I: STUDIU BIBLIOGRAFIC

CAPITOLUL I.

ANALIZA EVOLUȚIEI EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

Scopul banilor europeni a fost și este punerea în mișcare a unor mecanisme de dezvoltare, atragerea și mobilizarea altor surse, finanțarea proiectelor ale căror rezultate pot fi extinse pe arii geografice mai mari, la nivelul mai multor categorii sociale, în varii domenii (*Bărgăoanu, 2009*).

Rolul PAC (Politica Agricolă Comună) a fost să traseze serii de direcții de acțiune pentru a asigura un sector agricol durabil și pentru a spori competitivitatea lui, lucru care s-a concretizat prin eforturile de a fi capabil să atingă următoarele obiective operaționale: asigurarea calității și siguranța alimentelor; sprijinirea fermierilor din Uniunea Europeană pentru a putea fi performanți; protejarea mediului și garantarea bunăstării animalelor; asigurarea continuității în rândul comunităților rurale și sporirea durabilității și dinamismului acestora (*Capotă, 2012*).

Una dintre numeroasele problemele cu care are de-a face sectorul agroalimentar românesc este gradul scăzut de compatibilitate/convergență cu Politica Agricolă Comună după aderarea la Uniunea Europeană (*Oțiman, 2011*).

1.1. Principiile și particularitățile de bază ale politicii U.E. privind exploatațiile agricole în contextul dezvoltării rurale

Principiile politicii agricole urmăresc asigurarea de condiții echitabile pentru fermieri și determinarea anumitor obiective transnaționale, care să permită o acțiune comună, în situația în care ar fi necesar să se soluționeze anumite probleme transfrontaliere (*Capotă, 2012*).

Programele UE în prezent încearcă atenuarea situației prin alocarea fondurilor mai ales pentru exploatațiile mici și mijlocii, care au condiții defavorizate; de asemenea, limitarea și chiar sistarea anumitor alocații pentru exploatațiile cu suprafețe foarte mari, impulsivarea agricultorilor tineri, constituirea unor exploatații noi de suprafețe mijlocii și organizarea fermierilor mici în structuri pentru valorificarea producției etc. (*Glogovețan, 2014*).

Zonele rurale din UE și sectorul agricol au roluri deosebit de importante pentru viitorul și bunăstarea Uniunii. Agricultură UE se numără printre producătorii majori la nivel mondial de alimente și garantează totodată securitatea alimentară pentru un

număr de peste 500 de milioane de cetățeni europeni. Un număr mare de locuri de muncă depinde de agricultură, atât în cadrul sectorului propriu-zis (care ofertează piața de muncă cu aproximativ 22 de milioane de persoane) cât și în sectorul mai extins - alimentar (agricultura, procesarea producției agricole, partea de distribuție și anume cea cu amănuntul și serviciile conexe care, împreună, asigură în jur de 44 de milioane de locuri de muncă). În mediul rural din UE trăiesc circa 55% dintre locuitorii săi, mediu care, în același timp, reprezintă o zonă de interes major pentru a se ocupa forța de muncă, în turism și recreere (*Comisia Europeană, 2017*).

Unul dintre obiectivele PAC este politica de dezvoltare rurală care cuprinde, de asemenea, și activitățile de „agricultură” tradițională și anume măsuri care vizează: protecția și îmbunătățirea mediului înconjurător, sănătatea, dezvoltarea infrastructurii rurale, bunăstarea și protecția animalelor, dezvoltarea activităților de turism și a serviciilor rurale, încurajarea tinerilor. Unii autori consideră că, numai în perioada postbelică, s-a constatat o tendință „spre convergență” („*ajungere din urmă*”) spre deosebire de faptul că, timp de cinci secole anterioare, „a predominat tendința spre divergența nivelurilor de dezvoltare economică” (*Murgescu, 2010*).

În același timp, Politica Agricolă Comunitară trebuie să își respecte principiile promise și anume „*egalitate între toți membrii*”, principii care au fost reamintite de către președintele Jean-Claude Juncker în anul 2017, într-un document intitulat „*Starea Uniunii*”. În sensul acesta, este necesar ca PAC să diminueze disparitățile dintre statele membre, referitor la sprijinul pe care îl acordă această politică. Deși trebuie să aibă în vedere multitudinea costurilor relative ce implică forța de muncă și de teren, în marea majoritate, fermierii din UE se confruntă cu provocări asemănătoare (*Comisia Europeană, 2017*).

Se consideră că o analiză riguroasă a impactului este cea mai potrivită pentru a putea analiza dacă obiectivele proiectului sunt realizate și dacă se ating efectele dorite (*Mureșan, 2012*).

Chiar dacă eforturile și costurile pe care evaluarea făcută asupra impactului proiectelor le implică sunt destul de ridicate, pe termen lung avantajele acestei analize justifică costurile și, mai mult, contribuie la diminuarea viitoarelor costuri, prin generarea unor cunoștințe utile în managementul proiectelor, având efecte pozitive, în final, asupra dezvoltării regiunilor și a organizațiilor în care proiectele se derulează (*Mureșan, 2012*).

1.2. Realizări ale PAC și impactul asupra exploatațiilor agricole europene

Retrospectiv, dacă se analizează activitatea agricolă a Uniunii Europene, se constată că avantajele naturale, dublate prin PAC cu susținerea producției, au condus la creșterea producției, în cazul majorității produselor și chiar a creat o producție excedentară la unele produse agricole (*Popa, 2010*).

1.2.1. Evoluția dimensiunii exploatațiilor agricole

Dimensiunea exploatațiilor agricole este foarte diferită în cadrul Uniunii Europene. Într-o perioadă relativ scurtă, între 2005 și 2016, suprafața fermelor a crescut în țările foste socialiste, cu 155% în Bulgaria, cu 50,9% în Ungaria, cu 56,6% în Polonia, dar și în țările dezvoltate, în Germania cu 27,6%, în Franța cu 15,6%. În Spania, suprafața a rămas relativ constantă, de 31 de ha. În România, suprafața a crescut cu 8,0%, adică de la 3,6 ha la 4,1 ha pe exploatație (tabelul 1.1.).

Tabelul 1.1. Analiza comparativă a dimensiunii medii a exploatației agricole pe anii 2005-2007 și 2010-2016, în România și unele țări europene

Zona, țara	2005	2007	2013	2016	Media 2005-2007 (M1)	Media 2010-2016 (M2)	Abateri: M2 vs M1	
	ha/expl	ha/expl	ha/expl	ha/expl	ha/expl	ha/expl	ha/exp ₁	%
Bulgaria	7,5	8,3	22,0	24,4	7,9	20,2	12,3	255,9
Germania	48,3	50,4	64,2	63,3	49,4	63,0	13,6	127,6
Spania	30,7	31,8	31,1	31,8	31,2	31,3	0,1	100,2
Franța	51,4	54,9	62,0	65,1	53,2	61,4	8,3	115,6
Ungaria	8,6	9,6	14,3	14,5	9,1	13,7	4,6	150,9
Polonia	7,0	7,6	11,5	11,5	7,3	11,4	4,1	156,6
România	3,6	3,9	4,0	4,1	3,8	4,1	0,3	108,0

Sursa: Calcule proprii, baza de date Eurostat

În general, modelul european agricol are la bază fermele medii, cele de familie, România făcând excepție de la modelul acesta, pentru că are în structura ferme de subzistență, de mici dimensiuni, dar și cu un număr important de ferme foarte mari. Cercetătorii în domeniu concluzionează că există astfel două sisteme agricole separate (Luca, 2009): agricultura industrială și agricultura de subzistență (o clasă industrială și o clasă a țăranilor).

Așa cum se deduce din structură, fragmentarea terenului agricol este una dintre problemele majore, ceea ce determină ca fermele să fie prea mici pentru a aplica tehnologia și a face investițiile necesare. În continuare, activitatea din exploatații este într-o mică măsură corelată cu piața, referitor la faptul că unitățile de comercializare și procesare continuă să vizeze marile unități producătoare și mult mai puțin fermele mici, care sunt majoritare în prezent (Onescu, 2011).

Achiziționarea unei suprafețe agricole semnificative de către firmele străine, fenomen care ar trebui să fie pozitiv pentru agricultura României în mod normal, ar putea să aibă consecințe negative asupra securității alimentare, în circumstanțele unei volatilități ridicate a prețurilor produselor agricole (Luca, 2013).

În zonele care au resurse importante de terenuri fertile, dezvoltarea marilor latifundii a înregistrat repercusiuni asupra locurilor de muncă, și anume a numărului lor, a veniturilor populației, a exodului acesteia, a distribuției fondurilor structurale, a

dezvoltării așezărilor rurale etc., generând în realitate două agriculturi (*Glogovețan, 2014*).

1.2.2. Analiza forței de muncă din agricultura Uniunii Europene

La nivelul exploatațiilor agricole, unul dintre obiectivele urmărite de atragerea proiectelor, îl constituie „micșorarea cheltuielilor cu resursele umane, consecință a promovării noilor tehnologii prin lucrări de modernizare, retehnologizare sau reutilare” (*Popa, 2010*).

Așa cum se observă din anexa 26, în toate țările studiate există abateri negative între anii 2008 și 2017 la nivelul de instruire primar și gimnazial, abateri negative ce se mențin la nivelul liceal în Germania, Polonia și România și abateri pozitive peste 1,3% în Bulgaria și Spania. La nivelul de instruire superior, toate abaterile între anii 2008 și 2017 sunt pozitive, oscilând între 3,4% (Germania) și 9,7%(Polonia). România a crescut de la 10,7% în anul 2008 la 15% în 2017.

Europa îmbătrânește rapid, iar speranța de viață atinge niveluri fără precedent. Europa va fi, cu o vârstă mediană de 45 de ani, până în 2030, „cea mai bătrână” regiune a lumii. Riscul real este acela ca tinerii adulți ce formează generația actuală, în final, să beneficieze de mai puține resurse financiare comparativ cu părinții lor, prin pierderea unei grupe de vârstă, și care să lase inegalitatea dintre generații, care să îi condamne viitorul (*Comisia Europeană, 2017*).

Modelul contemporan al satului european este departe de ceea ce cândva reprezenta ruralul tradițional. Astăzi, în țările europene, industria și, în mod special serviciile, sunt înlocuitoarele agriculturii și creșterii animalelor, ca și activități dominante. În plus, fermierii au început să devină mai degrabă un fenomen rar, dacă ne raportăm la ponderea pe care o au în populația activă (*Voicu și Voicu, 2006*).

Deși, în prezent, forța de muncă din agricultură s-a diminuat, complexitatea muncii în exploatații le solicită să colaboreze cu consultanți și funcționari antrenați în alte activități conexe sectorului. Fermierii au conștientizat, de asemenea, că o sursă adițională de venit este valorificarea produselor direct către consumatori dar și facilitarea accesului vizitatorilor în zonele în care ei trăiesc, sub forma turismului rural (*Popa, 2010*).

Majoritatea exploatațiilor agricole (40%) din România aparțin unor persoane ce depășesc vârsta de 65 de ani, iar 6,5 din 10 ferme au ca și proprietar un fermier ce depășește 54 de ani. În anul 2013, România era pe primul loc între țările UE, având cel mai mare număr de exploatații cu un proprietar de 65 de ani și peste (*Albu, 2018*).

La nivelul României, consumul de UAM/100 ha a scăzut de-a lungul perioadei analizate de la o medie de 15, 6 UAM în prima perioadă (2005-2007) la 10,8 UAM/100 ha (2010-2016) (anexa 27).

Cea mai mare scădere se observă în Bulgaria, cu o abatere de -7,7 UAM/100 ha între cele două perioade. Germania, Spania și Franța prezintă cele mai mici scăderi, între -0,2 și -0,5 UAM, consumul fiind constant în jurul a 3 UAM/100 ha în perioada studiată.

Educația forței de muncă este cea care determină în final creșterea rezultatului economic prin creșterea „capitalului uman” (Alexa, 2012).

1.2.3. Analiza unor indicatori ai agriculturii Uniunii Europene

Considerând producția standard totală, României îi revenea, în anul 2013, locul 8 în UE-28, cu un *Standard Output* de 11,99 miliarde euro. Cea mai mare Producție Standard o observăm în Franța (56,9 mld. euro) urmată de Germania (46,25 mld. euro) și Italia (43,8 mld. euro) și puțin mai scăzută în Spania (35,98 mld. euro), la o mare depărtare este Polonia (21,79 mld. Euro), Marea Britanie (21,81 mld. euro) și Olanda (20,5 mld. euro) (Albu, 2018).

La nivelul anului 2016 (anexa 28), Producția Standard exprimată în euro/exploatație demonstrează creșteri în toate țările studiate, România fiind însă țara cu cea mai mică valoare, de 3 538 euro, mult sub mediile celorlalte țări - Germania 17 3978 euro, Franța 13 5699 euro, Bulgaria 18 957 euro, Ungaria 15 912 euro.

Raportând Producția Standard la 1 UAM (anexa 29) observăm, de asemenea, valori mici la nivelul României, cu abateri pozitive între mediile perioadelor, în anul 2016 înregistrându-se 7 625 euro/1 UAM, însă mult sub media țărilor dezvoltate - 99 306 euro/1 UAM Germania, 82 604 euro/1 UAM Franța și chiar la jumătate comparativ cu Bulgaria, Polonia și Ungaria.

Nivelul ridicat al standardului de viață al cetățenilor săi, fac din Europa cel mai mare importator de produse agricole. Statisticile arătau, în anul 2010, că importul din țările sărace este mult mai mare decât cel al SUA, Japoniei, Australiei și Noii Zeelande la un loc (Popa, 2010).

Conform datelor din anexa 30, în România, valoarea importului de produse agricole/ha agricol a crescut în 10 ani de la 142 euro la 437 euro, fiind totuși o valoare mult mai mică comparativ cu Germania, a cărei valoare este de aproximativ 10 ori mai mare și cu Franța, de trei ori mai mare.

UE, al doilea exportator de alimente ca mărime din lume, este un jucător foarte important în comerțul agricol mondial, fiind și contribuind activ în cadrul activității de schimb, mai ales cu statele în curs de dezvoltare (Popa, 2010).

A crescut și valoarea exportului în țara noastră, de altfel și în toate țările studiate, analiza comparativă demonstrând cea mai mare creștere, în procente, în cazul României. Dacă în anul 2006, exportul de produse agricole pe un

hectar agricol era de 39 de euro, în anul 2016 acesta a ajuns la 349 de euro. Cele mai mari valori se regăsesc, de asemenea, în Germania, Franța și Spania (anexa 31).

**Tabelul 1.2. Analiza comparativă a balanței comerciale de produse agricole pe
hectarul de teren agricol, pe anii 2005-2007 și 2010-2016, în România și unele
țări europene**

Zona, țara	2006	2010	2016	Media	Stdev	Coef. variație	Semf	2016 vs 2006	
	€/ha	€/ha	€/ha	€/ha	€/ha	%		€/ha	%
UE (28 țări)	-48	-23	33	-13	42	-324	mare	81	-68
Bulgaria	19	56	129	68	56	83	mare	110	683
Germania	-426	-322	-501	-416	90	-22	mare	-75	118
Spania	22	115	367	168	178	106	mare	345	1671
Franța	318	273	233	275	42	15	mare	-85	73
Ungaria	126	235	329	230	102	44	mare	203	261
Polonia	144	183	482	270	185	69	mare	338	336
România	-103	-60	-89	-84	22	-26	mare	14	86

Sursa: Calcule proprii, baza de date Eurostat

Balanța comercială între import și export demonstrează valori negative în cazul României, oscilând între -60 euro/ha și -89 euro/ha în 2016. Germania are, de asemenea, un import mai mare, balanța fiind negativă, restul țărilor înregistrând valori pozitive (tabel 1.2).

**Tabelul 1.3. Evoluția procentului de ferme din total ferme, care consumă 50%
din producția finală, pe perioada 2005-2016, în unele țări europene**

Zona, țara	2005	2007	2010	2013	2016	Min	Max	Media	Ritm anual	Abateri: 2016 vs 2005	
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Germania	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Spania	0,4	0,3	0,4	0,4	3,5	0,3	3,5	1,0	76,1	3,2	73,2
Franța	3,9	2,4	1,5	1,5	3,9	2,6	-37,8	-2,4	38,7
Ungaria	83,5	83,4	78,7	64,4	59,8	59,8	83,5	74,0	-8,0	-23,7	71,6
Polonia	41,0	38,0	33,9	37,7	18,4	18,4	41,0	33,8	-18,2	-22,6	44,8
România	80,9	80,7	93,0	87,6	86,4	80,7	93,0	85,7	1,6	5,5	99,7

Sursa: Calcule proprii, baza de date Eurostat

Un indicator al eficienței investițiilor în exploatațiile agricole îl constituie „numărul de ferme care intră pe piață” (Comisia Europeană, 2014), respectiv al scăderii fermelor care consumă 50% din producție pentru autoconsum.

Acest procent poate fi observat în tabelul 1.3. unde, din păcate, România înregistrează o creștere între 2005 și 2016 de 5,5%, în timp ce în Ungaria și Polonia procentul se micșorează cu peste 20%.

Germania, Franța și Spania au procente foarte mici, cuprinse între 0% (Germania) și 3,5% Spania. Cea mai mare valoare procentuală se observă în România, de 86,4%, în anul 2016.

Succesul programului în agricultură poate fi argumentat de alocarea fondurilor europene, dar și gestionarea de către un singur minister, Ministerul Agriculturii și de către APDRP, APIA, în comparație cu fondurile structurale care sunt organizate de șapte ministere (transporturi, mediu etc.) (Lucian, 2015).

Între România și țările Uniunii Europene rămân însă mari „decalaje de competitivitate” care constau în: structura culturilor bazate pe cereale, rapiță și floarea-soarelui; degradarea activității de selecție, lipsa asolamentelor și a amenajărilor funciare; reproducție, de producere a nutrețurilor combinate; lipsa tratamentelor fitosanitare în gospodăriile țărănești etc. (Petrescu, 2017).

1.3. Viitorul Politicii Agricole Comunitare

Schimbările climatice reprezintă o amenințare globală majoră. Majoritatea rapoartelor recente și studiilor privind schimbările climatice confirmă faptul că încălzirea climatică a Pământului este efectul activităților umane, în special al utilizării combustibililor fosili, al practicilor agricole și schimbării destinației terenurilor.

Schimbările climatice au efecte asupra tuturor sectoarelor economice, dar agricultura este, fără îndoială, unul dintre sectoarele cele mai expuse, având în vedere dependența sa de condițiile climatice și de constrângerile geografice (Popa, 2010).

O flexibilitate mai mare este necesară pentru a cuprinde în analize și caracteristicile zonelor de subzistență și semi-subzistență la nivel european. A devenit necesar să se îmbunătățească fluxul de informații dintre structurile administrative și beneficiarii finali, având ca scop dezvoltarea transferului informațional și cooperarea referitoare la finanțarea prin PAC. Se cere o abordare a dezvoltării rurale mai cuprinzătoare, care să analizeze și aspectele ecologice, incluzând și infrastructura socială.

Avantajele specifice României - reies din varietatea teritoriului și din influența istoriei - la nivel european, evidențiază o multitudine de componente care pot fi puse în valoare (Albu, 2018): - dezvoltarea și sprijinirea agriculturii ecologice: conservarea biodiversității datorită faptului că România are potențial ridicat în acest domeniu, solurile din România fiind pretabile și chiar indicate dezvoltării culturilor ecologice; potențialul la nivel european și internațional pentru produse ecologice este ridicat; dezvoltarea societății rurale - consecința diversității turismului - cu un patrimoniu natural și cultural bogat (care nu se mai regăsește în peisajul țărilor din vest).

Planul de dezvoltare regională derulat în perioada 2014-2020 pentru Regiunea de Dezvoltare Sud-Vest Oltenia, estima că este nevoie de 1098 proiecte cu o sumă de 3918 milioane euro, care să poată asigura o dezvoltare economică armonioasă.

(Creșterea competitivității economice a regiunii, cu 48 proiecte; Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii regionale, cu 546 proiecte; Dezvoltarea turismului, cu 148 proiecte; Pregătirea forței de muncă în sprijinul unei ocupări durabile și a incluziunii sociale cu 43 proiecte; Modernizarea agriculturii și dezvoltarea durabilă de spațiului rural și a pescuitului cu 182 proiecte; Protecția mediului și creșterea eficienței energetice cu 131 proiecte) (*ADR Oltenia, 2018*).

Dezvoltarea exploatațiilor agricole prin investiții realizate prin credite se pare că nu este o afacere foarte sigură, în primul rând din cauza incertitudinii producției obținute dar și a prețurilor de valorificare care conduc, de multe ori, la pierderi importante pentru fermieri. La acestea se adaugă în ultima perioadă și condițiile meteorologice imprevizibile, de multe ori nefavorabile agriculturii. În Franța, unde fermierii ajung de multe ori la gesturi nesăbuite, deoarece nu pot să-și achite datoriile pe care le au la bănci, aceste probleme sunt pe larg studiate. (*Monrozier, 2018*).

Dintr-o perspectivă europeană, întrebarea esențială cu care se confruntă agricultura modernă, este într-adevăr următoarea: cum poate Uniunea Europeană să contribuie cu toată inima la securitatea alimentară la nivel mondial și la reducerea sărăciei și malnutriției în lume, păstrând în același timp mediul curat? (*Andreosso-O'Callaghan, 2003*)

CAPITOLUL II.

STADIUL CERCETĂRILOR PRIVIND IMPACTUL FONDURILOR EUROPENE ASUPRA EXPLOATAȚIILOR AGRICOLE

România, aflată în Europa de Sud-Est, a devenit membru oficial al actualelor structuri continentale, având drepturi depline, începând cu 1 ianuarie 2007, formând, alături de Bulgaria, ceea ce a fost numit Valul V Extins (Popa, 2009). Diferențierile dintre satul românesc tradițional și satul non-agricol modern creează mari disparități, în special ale nivelului de trai, cu însemnate repercusiuni asupra părăsirii satelor de către generațiile tinere. Modernizarea acestor sate necesită fonduri importante pentru educație, modernizarea infrastructurii și creșterea productivității muncii în sectoarele agricole. Fondurile structurale de coeziune din cadrul PAC oferă șanse reale de reducere a inegalităților ce există între satele românești și satele din țările dezvoltate economic.

Țările foste comuniste nu au trecut numai prin procesul complex de tranziție la economia de piață ci, simultan, s-au pregătit pentru aderarea la Uniunea Europeană. „Dubla tranziție” a fost dificilă pentru că țările din Europa Centrală și de Est „a trebuit să se adapteze nu numai sistemului economiei de piață, ci și întregului mod de funcționare a Uniunii Europene”. Întregul demers s-a complicat și mai tare ca urmare a faptului că Uniunea ca atare a reprezentat o țintă în mișcare, fiind prinsă ea însăși într-un proces major de reconstrucție politică, economică și instituțională (Bărgăoanu, 2009).

La nivelul anului 2016, sunt declarate că, în calitate de viitor și apoi de stat membru al UE, România a beneficiat în total de o alocare de 31,94 miliarde de euro cu titlul de fonduri europene (incluzând și fondurile de preaderare, cele agricole și pentru pescuit) din bugetul comunitar (Străuț, 2016).

La nivelul UE, România a fost considerată ca fiind o beneficiară netă a Politicii de Coeziune și a celorlalte politici ale UE, la fel cum au fost Polonia și toate statele din valurile de aderare 2004, 2007 și 2013 (Ianos, 2018). Analiza semnalează un posibil pericol: situația cea mai costisitoare se poate dovedi cheltuirea banilor pe priorități slabe, deoarece creează o aparență să spunem de succes, devin o greutate asupra cheltuielilor publice (prin necesitatea asigurării co-finanțării) și împiedică discuțiile mai profunde cu privire la ceea ce trebuia și trebuie făcut în continuare (Bărgăoanu, 2009).